

קול המילים השמחות

גיל & מוטי

פתח דבר

אתגר גדול נפל בחלקנו כשהזמינה אותנו האמנית חוה גל-און לערוך קטלוג מקיף של מכלול יצירתה, לרגל תערוכתה הגדולה בבית האמנים בתל אביב, שאוצרת דניאלה טלמור. זו לנו צלילה שנייה לעולמה של גל-און, לאחר שבאוקטובר 2010 אצרנו בגלריה גרשטיין את תערוכתה **מכורה לתנועת היד** (עמוד 98-99), שבמרכזה עמדו עבודות הקופסה.

יש משהו כובש באישיותה של גל-און, ובמורכבותה האמנותית האניגמטית. על פניה, יצירותיה העזות והצבעוניות, המתאפיינות בישירות ובבהירות, נראות כמחוות ספונטניות תמימות. אולם מבט בוחן, קרוב ומעמיק מגלה בכל עבודה רבדים סמויים. אך על אף קרבתנו לגל-און היא מתחמקת, או נכון יותר נמנעת מלפרש באוזנינו, ובאוזני אחרים, את המשמעויות הנסתרות של עבודותיה, וממעטת לחשוף את כוונותיה. זה טבעה.

הפעם המשימה שלקחנו על עצמנו גדולה ומורכבת במיוחד, ודורשת צלילה למעמקים שלא הכרנו. היא כרוכה בהיכרות עם אין-ספור עבודות, שפע של יצירות שנוצרו במדיומים שונים, המבטאות טווח רחב של רגישויות. עבודות אלה נוגעות בנושאים מגוונים, אשר נוצרו בתקופות שונות בחיי האמנית.

בתהליך המחקר והעריכה שערכנו לצורך הקטלוג התעוררה בנו סקרנות רבה ביחס לדרכי העבודה של גל-און, ומשמעותן להבנת פשר יצירתה. שאלנו את עצמנו מה הכוח המניע אותה כאמנית, ומה צופנות עבודותיה. ניסינו להבין גם אילו יחסים נקשרים בין יצירותיה השונות. שאלות אלה התחדדו עוד יותר לאור העובדה שגם אנחנו בעצמנו אמנים, ועדיין חלק גדול מן התכנים ביצירות של גל-און הם חדשים לעולמנו. קסם רב מצאנו גם באתגר הגדול הכרוך בפינוח האופן שבו גל-און מבטאת את נושאה, והחופש שהיא נוטלת לעצמה, לעשות שימוש במגוון רחב של חומרים ובגישות אסתטיות משתנות, שגם הן לעתים זרות לפרקטיקה שלנו כאמנים.

אחד הדברים שבלטו לעין כמוטיב חוזר, גם אם בווריאציות שונות, לאורך כל שנות יצירתה של גל-און, הוא השימוש בשפה מילולית. כחוט השני נשזרות המילים בעבודותיה, ומופיעות בציורי הנעליים, בעבודות המזוודות, בציורים על בדי הקנבס, בג'ריקנים, בקופסאות, ועוד ועוד. הכותרת שבחרנו להעניק לקטלוג – "קול המילים השמחות" – אינה מקרית. המילה "קול" מפנה את הזרקור אל הדיבור, הצליל והרעש העולים מרבות מעבודות התערוכה.

כי חוה-גל-און היא משוררת של צבעים, וציירת של מילים. כל מילותיה שמחות, וכל כוונותיה טובות. הצבעים העזים מעניקים עוצמה, חיות וקול למילים המצוירות, שכמו פורצות אצלה, פעם אחר פעם, במחול הורה סוער.

מה מחביאות המילים השמחות הללו? על מה מכסה הצבעוניות העזה?

על גבי הציור **קול ענות**, שנוצר בשנת 2007 (עמוד 121), חוזרות, באופן אובססיבי למדי המילים "קול ענות". בקדמת הציור נראה דימוי של עגל, המצויר בצבע זהב. הציור מתייחס, ללא צל של ספק, אל "חטא העגל" העומד במרכז פרשת "כי תשא", שם מופיע הפסוק הבא: **"וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה, קוֹל עֲנוֹת אֶנְכִי שְׁמַע."** (שמות, לב, יח).

רש"י מפרש את הביטוי "קול ענות" כקולם של אנשים עייפים, המסוכסכים בתוך עצמם, לכודים זה בזה. לדבריו הן מתארות עם השרוי במצוקה, ללא הנהגה, נטוש ונטול כוחות. ולמה מתכוונת גל-און? מדוע היא בוחרת לחזור על המילים הללו? ובכלל, לשם מה היא משלבת מילים באמנות פלסטית? כבר במאמרו שליווה את תערוכתה של גל-און, **מכורה לתנועת היד**, התייחסנו לשימוש שהיא עושה בעבודותיה במילים. שם טענו כי למילים יש אצלה שני תפקידים מרכזיים – כי מחד הן משמשות כדימוי, ומאידך הן סמן, מפתח או רמז שיכול לפענח את נרטיב העבודה. הייתכן שהמילים הצבעוניות והקולניות מסתירות בתוכן עצב? או שמא הן מנסות בכל כוחן להתגבר על העצב? קשה לתת כאן מענה חד-משמעי.

מעניין להזכיר בהקשר זה כי גל-און נוהגת לחתום על עבודותיה בשני נוסחים, המופיעים על גבי יצירותיה בתקופות שונות. הנוסח האחד הוא חתימת שמה, 'חוה-גל-און', המופיע גם בתעודת הזהות שלה, ואין צורך להסביר אותו. אולם השם השני הוא 'חג לאון', שם שהוא פרי המצאתה, וכדאי לנסות להבין. המילה חג משמעה שמחה, והאון הוא דחף החיים. האם גם זוהי המצאה תמימה, או שמא כדאי להתחיל להבין את התמימות כמגמה?

את הקטלוג בחרנו לחלק לשישה פרקים, על פי שישה גופי העבודה המתפתחים בקווים משיקים. את המילים המרכיבות את כותרות הפרקים שלינו מן העבודות עצמן.

במרכז הקטלוג מופיע מאמר מקיף של ד"ר נאוה סביליה שדה. אנו מודים לה על תרומתה לקטלוג, ועל יפי כתיבתה הנוגעת ברגישות ובתבונה רבה באירועים המרכזיים בחיי האמנית, תוך ניתוח השפעתם על יצירתה. שדה מעמיקה לבחון את יצירתה של גל-און, ומציעה השוואה מרתקת בינה לבין אמנים שונים מהזירה המקומית והבינלאומית.

אנחנו מבקשים להודות גם לדניאלה טלמור, אוצרת התערוכה, על מאמרה מאיר העיניים, ולאריה ברקוביץ ולבית האמנים ע"ש זריצקי, שנתנו במה רחבה לתערוכה זו. תודה לגב' אביבה מרום על עזרתה בתערוכה בסינמטק ירושלים. תודה לאיילת בן דור, על הכתיבה המדויקת של הפתיחים בקטלוג. תודה למרטין גביזון על העיצוב המיוחד, ועל מעורבותה ביצירת קטלוג זה, ולרן ארדה על הצילום.

תודה לדפנה רוזנבליט על עריכת הטקסט באופן מקצועי ואיכותי, ולעמוס רייזל, האמון על תרגום הטקסט לאנגלית, תוך מאמץ לשמר את אופיו ובהירותו.

ולבסוף, תודה מיוחדת לחוה-גל-און, על ההזמנות המרתקות שהעניקה לנו לשוב ולהתעמק ביצירתה, ולגלות, תוך כדי כך, פרקים וציוני דרך מפתיעים בעבודתה, אשר לא היו ידועים לנו עד כה. אמנותה מאופיינת בריבוי ובעושר של שפות, ותכניה מתגבשים לכלל אמירה, זהות וקול שהם מקוריים לגמרי.